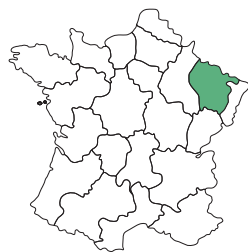

LOTRINSKO

Na západ od pohoří Vogézy se rozprostírá zvlněná krajina, kterou od jihu na sever protínají dvě hlavní řeky Moselle a Meuse. Blízké sousedství s Německem mnohokrát udělalo z Lotrinska bitevní pole, jehož stopy se nesmazatelně vryly do tváře této krajiny. Největším svědkem válečných útrap je verdunské bojiště, které se stalo národním památníkem. Stejně jako Alsasko, i Lotrinsko bylo ve středověku součástí Svaté říše římské a vliv francouzských králů se v této oblasti prosazoval pozvolna. Roku 1678, třicet let po skončení třicetileté války, se lotrinský vévoda Karel IV. stal druhým manželem ovdovělé Marie Eleonory, sestry římského císaře Leopolda I. Sblížení obou rodů vyvrcholilo ve třetí generaci po smrti císaře Karla VI., kdy se jeho dcera Marie Terezie roku 1736 provdala za Františka Štěpána Lotrinského. Situace na šachovnici Evropy se tím poněkud zkomplikovala, nicméně mírová dohoda mezi Francií a Rakouskem v roce 1738 stanovila, že Lotrinsko doživotně připadne svrženému polskému králi Stanislavu Leszczyńskému, tchánu francouzského krále Ludvíka XV., a František Štěpán náhradou získá Toskánsko, kde vymřel rod Medicejských.

Departement Meurthe-et-Moselle

Ve středověku si lotrinští vévodové zvolili **Nancy** za centrum svého rozlehlého panství. Z původního městského opevnění ze 14. století však zbyla už jen brána Craffé. Když tudy vstoupíme do vnitřní části města, ulicí Grande-Rue dojdeme až k vévodskému paláci. V renesančních prostorách jsou od roku 1848 umístěny sbírky Lotrinského muzea. I když by se na první pohled mohlo zdát, že historie Lotrinska je nám vzdálena, právě expozice v prvním patře svědčí o opaku. Je tu připomenuto období, kdy Karel Lotrinský bojoval ve službách Habsburků – jeho podíl na porážce osmanských Turků u Vídně roku 1683 a dále u Moháče roku 1687. Císař František Josef I. projevoval svou přízeň Lotrinskému muzeu řadou darů. Během své cesty na Světovou výstavu v Paříži 22. října 1867 muzeum dokonce osobně navštívil. Později, po požáru paláce v roce 1871, přispěl sumou 100 000 franků na jeho opravu.

Když vévoda František Štěpán definitivně odešel z Lotrinska, král Stanislav velkoryse přebudoval centrum města, dnes zařazené mezi světové dědictví UNESCO. Během tří let architekt Emmanuel Héré za pomoci uměleckého kováře Jeana Lamoura vytvořil elegantně souměrné náměstí, bohatě zdobené pozlacenými bránami a mřížovím. O slavnostním otevření v roce 1755 si veřejnost jistě dlouho vyprávěla. V kašnách teklo víno a náměstí bylo v noci osvětleno tisíci svícemi. Stanislav Leszczyński z vděčnosti ke svému tchánovi mu dal název „Královské náměstí“ a v jeho středu stála socha Ludvíka XV až do roku 1792. Teprve po čtyřiceti letech, roku 1831 v době tzv. Restaurace, byl prostor přejmenován na Stanislavovo náměstí a doprostřed byla tentokrát umístěna socha iniciátora tohoto urbanistického díla.

Na východ od Stanislavova náměstí je menší náměstí Alliance, ozdobené fontánou. Název má připomínat nově navázané spojení mezi Ludvíkem XV. a císařovnou Marií Terezií, které bylo ujednáno dne 1. května 1756 zplnomocnění obou panovníků v Jouy-en-Josas nedaleko Versailles. Bohužel ani tato smlouva nezabránila sedmileté válce, kterou Prusko brzy vyvolalo proti Rakousku.

V Nancy bychom neměli opomenout navštívit i dva místní chrámy. Nedaleko vévodského paláce je bazilika Saint-Epvre, postavená ve druhé polovině 19. století v novogotickém stylu na místě staršího kostela. Mezi její nejvýznačnější

Nancy, Stanislavovo náměstí

sponzory patřili Napoleon III. a František Josef I. Monumentální vstupní schodiště s litinovou výzdobou je darem rakouského císaře Františka Josefa I., stejně tak i vitraje uvnitř kostela, kde jsou sv. František a sv. Alžběta zpodobněni jako rakouský císařský pár. Rovněž v bazilice je umístěna pamětní deska, připomínající tuto význačnou návštěvu.

Na náměstí generála de Castelnau stojí barokní kostel Notre-Dame-de-Bon-Secours. Uvnitř je hrob krále Stanislava i socha českého mučedníka Jana Nepomuckého, kterého král Stanislav velmi uctíval jako svého vzdáleného příbuzného a nazýval ho „nebeským bratrancem“. Tuto náklonost sdílela i jeho dcera Marie, od roku 1725 francouzská královna, která tento kult donesla do Versailles, kde světec měl v kapli svůj oltář. Marie na sobě vždy nosila šperk s obrázkem Jana Nepomuckého.

Asi 30 km na východ od Nancy leží další pozoruhodné město **Lunéville**. Na začátku 18. století zde pobýval lotrinský vévoda Leopold, velký obdivovatel Ludvíka XIV., „krále Slunce“, kterého se snažil napodobovat alespoň ve skromnější míře svých finančních možností. Protože starý palác v Nancy mu nepřípadal dostatečně reprezentativní, nechal sídlo v Lunéville přestavět na honosný zámek, který až nápadně připomíná zmenšenou verzi Versailles. Stejně tak i zahrada, vytvořená v následujících letech, nezapře úpravu ve stylu slavného architekta André Le Nôtra. V tomto prostředí se narodil Leopoldův syn František Štěpán, budoucí římský císař. V patnácti letech byl odeslán na vychování do Vídně, kde se pak oženil s dědičkou habsburského trůnu Marií Terezií. A snad bychom měli připomenout i Leopoldova mladšího bratra Karla, který se stal olomouckým biskupem.

Ze zámecké zahrady se na jihu vchází do ulice Lorraine, lemované starými domy a paláci. Tady se můžeme zastavit před číslem 61, nazývaném též „Maison de Traité“. V paláci Beauvau-Craon byla dne 9. února 1801 zpečetěna smlouva mezi dvěma válčícími císaři. Po dvoudenních společných jednáních, spojených s recepcemi, bály i výlety do okolí, v salonu paláce podepsal zástupce poraženého římského císaře Františka II. hrabě von Cobenzel mírovou smlouvu s Josefem Bonapartem, Napoleonovým bratrem. Po předchozích francouzských vítězstvích u Marenga a Hohenlinden bylo říšské území nalevo od Rýna natrvalo předáno Francii, jak to ostatně připomíná pamětní deska nad vchodem paláce. Odtud už vedla přímá cesta ke konci Svaté říše římské. František II. se v srpnu

Luneville, zámek

1806 vzdal koruny a říši prohlásil za rozpuštěnou. Ve zbytku monarchie se poté stal rakouským císařem Františkem I. A brzy nato, v roce 1810, si Napoleon vzal za manželku právě jeho dceru Marii-Louisu.

Z ulice Lorraine ještě zahneme vlevo a zamíříme na náměstí Saint-Remy, k baroknímu kostelu svatého Jakuba. Jeho věže zdálky vyčnívají nad střechami domů a na vrcholu jsou ozdobeny sochami. Nalevo stojí archanděl Michael a vpravo na nás shlíží český světec Jan Nepomucký.

V polovině cesty mezi Nancy a Metami na řece Moselle leží město **Pont-à-Mousson**. Jeho název připomíná most, který tu byl postaven již v 11. století. Nad městem na pravém břehu řeky jsou zříceniny hradu Mousson, který patřil pánům z Baru. Na druhém břehu u řeky Moselly, naproti ostrovu Esch, jsou zbytky věže nazvané Tour de Prague, která byla součástí městských hradeb. O přesném původu tohoto jména jsem však žádnou zmínku nenašel.

Ve 14. století se město stalo svědkem sporů Jana Lucemburského a jeho spojenců, k nimž patřil i hrabě z Baru, s bohatými patricijí ze sousedního města Mety. Vzájemné vyjednávání v Pont-à-Mousson dne 14. září 1324 nepřineslo žádoucí výsledek a obě strany vstoupily do ozbrojeného konfliktu. Jan Lucemburský spolu

s Baudoinem, hrabětem z Baru a vévodou lotrinským se dohodli na podrobení města Mety, kdy po jeho dobytí každý dostane čtvrtinu. Na konci roku přilehli k městu, ale metští žoldnéři naopak škodili na lucemburském zboží. Teprve po půldruhém roce vzájemného plenění a ničení se podařilo boje zastavit a v Pont-à-Mousson opět probíhala nová jednání. Spor nakonec skončil mírovou smlouvou, která zde byla podepsána 3. března 1326. Důležitost města, které střežilo přechod přes řeku Moselle, se dále zvyšovala. Karel IV. roku 1353 město povýšil na markýzát ve prospěch Roberta I. z Baru a později 1372 i na říšské město, aby je více uchránil od nepřátelství Met, které v něm viděly obchodního rivala.

Departement Moselle

Na soutoku řek Moselle a Seille leží město **Metz** (franc. Metz). Na tomto strategicky výhodném místě se původně rozkládalo galořímské město, významná křižovatka obchodních cest. Svědčí o tom torza sloupů a prázdné sarkofágy v parku na břehu řeky Seille. V 7. století, kdy tu vládli merovejští králové, na jejich dvoře pobýval dnes již neznámý kronikář, nazývaný později Fredegar. Díky

Metz, katedrála Saint-Étienne

Metz, Interiér katedrály Sainte-Étienne

jeho letopisům známe například i příběh o kupci Sámovi. Z Met také pochází benediktýnský mnich Reginhard, od roku 1162 opat sázavského kláštera, který vynikal v mnoha řemeslech, dokonce ovládal i sklářské umění. Město se hospodářsky vzmáhalo a některé patricijské rodiny neobyčejně zbohatly. Nabyté peníze měšťané půjčovali nejen lotrinským vévodům, ale i francouzskému králi nebo římskému císaři. Postupný vliv, který tím získali, patřičně využili a na počátku 13. století se Mety staly svobodným říšským městem. Ve své době bylo bohaté město prakticky nedobytné, vysoké hradby a vodní toky je chránily před případnými dobyvateli.

V listopadu 1356 císař Karel IV. svolal do Met zasedání říšského sněmu a přijel sem se svou manželkou Annou Svídnickou. Před branami byl již očekáván představiteli města, kteří ho přivítali symbolickým předáním klíčů od městských bran. Odtud se průvod odebral do katedrály svatého Štěpána, kde uvítací slavnost vyvrcholila. Císařský pár byl ubytován v biskupském dvoře naproti katedrále. Na zasedání sněmu Karel IV. obnovil říšskou svrchovanost nad burgundským svobodným hrabstvím (Franche-Comté) a lotrinským vévodstvím. Byl také připraven obnovit přátelskou smlouvu s Francií, kterou před

deseti lety uzavřel se svým švagrem Janem Dobrým. Před Vánocemi proto také do Met přicestoval dauphin Karel se svým doprovodem (král Jan II. Dobrý byl v tu dobu v anglickém zajetí a zemi spravoval jeho syn, synovec našeho císaře). Na Boží hod se všichni účastnili slavnostní mše v katedrále svatého Štěpána. Potom následovalo slavnostní shromáždění a oběd v síni speciálně postavené pro tento účel na volném prostranství u řeky Seille (Champ-à-Seille – tržní náměstí nedaleko brány svatého Theobalda, dnes již zaniklé). Odpoledne při udělování říšských lén potvrdil Karel IV. hrabství Vienne dauphinovi Karlovi a jmenoval ho tam říšským vikářem. Během těchto setkání synovec Karlovi IV. daroval nákladně zdobený meč a dva trny z Kristovy koruny (tento akt Karel IV. později nechal zvěčnit v jedné z Ostatkových scén, vymalovaných na stěně kostela Panny Marie na Karlštejně) a Karel IV. synovci zapůjčil obnos 50 000 florinů.

Departement Vosges

Na jihu Lotrinska je oblast, kde se nachází mnoho léčivých pramenů, které znali již staří Římané. Přibližně 20 kilometrů na jihovýchod od známých lázní **Vittel** se rozprostírají rozsáhlé listnaté lesy. Ve 14. století se jeden z lotrinských vévodů rozhodl využít zdejší přírodní bohatství a nechal tu zřídit sklárny. Přilákal sem šikovné řemeslníky z českého pohraničí, pravděpodobně z okolí Vimperka a Kraslic, kteří se usadili v osadě **Hennezel**. Žili tady zhruba sto let a poté se přesunuli do vzdálenější Anglie. V blízkosti osady tehdy vyrostlo 19 skláren, dnes již zaniklých. Připomínku těchto časů najdeme v muzeu ve městě Darney, které je právě na okraji zdejších lesů.

Při vjezdu do města **Darney** se tu ihned cítíme jako doma. Velká cedule u silnice oznamuje, že partnerem města je náš Slavkov, malý parčík hned vedle nese jméno Václava Havla a pomníček uprostřed trávníku připomíná 17. listopad 1989. V centru města stojí zámček, dnes Československé muzeum. Bohatá expozice ve dvou sálech dokumentuje zdejší pobyt našich legionářů během první světové války. Pečlivost, s jakou je spravována, je až dojemná. Vděčíme za to panu André Poirotovi, který se už léta muzeu obětavě věnuje. Také při procházce ulicemi je možné si všimnout dalších důkazů družby obou měst.

Na druhé straně města bývalo kdysi nádraží. Koleje už dávno zmizely, zůstala jen nevelká budova a název místního hotelu. Za první světové války odtud odjížděly stovky českých legionářů přímo na bojiště. Za městem byl velký vojenský tábor, zvaný Camp Kléber, kde vojáci byli soustředěni. V prosinci 1918, když se Tomáš Garrigue Masaryk z Ameriky vrátil do Francie, zamířil rovnou sem, do Darney. Chtěl, aby jeho první oficiální návštěva patřila československým legionářům a v roli hlavy státu tady vykonal první vojenskou přehlídku. Dům s pamětní deskou, připomínající zdejší pobyt TGM, stojí na horní části Masarykova náměstí.

Těsně před druhou světovou válkou začaly za městem horečné stavební práce. Tehdejší starosta města André Barbier navrhl, aby na místě bývalého tábora Kléber vyrostl francouzsko-československý památník. Jeho odhalení bylo naplánováno na 20. výročí uznání Národní rady jako svrchovaného orgánu československé vlády. I když původní památník Němci pak nechali zbořit, v roce 1968 se dočkal obnovy. Dokonce v moderní podobě. Nedávno sem navíc přibyl symbolický vagon, vyrobený ještě před první světovou válkou. Velmi se podobá těm, které z blízkého nádraží odvážely vojáky na bojiště. Dnes je tu mírumilovné ticho, jen občas přerušené vzpomínkovými slavnostmi.

Imigrace Lotrinčanů do Čech a na Moravu

Mezi Verdunem a Sedanem na řece Meuse leží městečko **Pouilly-sur-Meuse**, odkud pocházejí předci rodu Mensdorff-Pouilly, kteří v Česku dodnes vlastní řadu panství (např. Nečtiny a Boskovice). Během Velké francouzské revoluce se z vlasti vystěhovali a v roce 1818 jim byl v Rakousku udělen hraběcí titul. Emanuel Mensdorff-Pouilly se dostal do rakouské armády. Oženil se se Sophií z německého rodu Sachsen-Coburg-Saalfeld a byl to také on, kdo přijal jméno Mensdorff. Od roku 1838 měl inkolát pro Čechy, Moravu a Slezsko a usídlil se na Nečtinách. (patřily rodu až do roku 1945) Hrabě Alexander Mensdorff-Pouilly byl generál a státník (1864 až 1866 rakouský ministr zahraničí). Empírový zámek v Boskovicích vlastní rod s výjimkou komunistického období dodnes.

Do Čech se přistěhovali i další urození či neurození Lotrinčané. Na **Hrubém Rohozci** sídlila rodina Des Fours, jež pochází z panství Athienville

(severně od Luneville). Po smrti Ludvíka, vyslance a rady císaře Rudolfa II., se hraběcí rodina rozdělila na větev lotrinskou a českou. Zakladatelem české větve je Mikuláš Des Fours, který vstoupil do císařského vojska, bojoval na Bílé hoře, stal se generálem ve Valdštejnově vojsku a právě od Albrechta z Valdštejna obdržel Hrubý Rohovec. V roce 1634 byl jmenován podmaršálkem a povýšen do hraběcího stavu. Znak rodiny Des Fours z roku 1674 je na litinové krbové desce, umístěné na podestě východního schodiště. Na nádvoří je do zdi vsazená náhrobní deska Albrechta Maxmiliána Des Fourse. V zámecké obrazové galerii se setkáme s Louistem Des Fours, lotrinským vyslancem u dvora Rudolfa II. a také s Adletou Des Fours, dlouholetou přítelkyní Jana Evangelisty Purkyně. V jídelně je obraz válečníka z Valdštejnovy armády, Mikuláše Des Fourse.

Na předměstí **Tábora**, stojí zámek Měšice, ve kterém delší dobu pobýval lotrinský generál Joyeuse. Před jižním průčelím roste lípa, kterou zde údajně zasadil. Hrabě Jean-Baptiste de Joyeuse byl potomkem prastaré francouzské rodiny, pocházející od pánů z Chateauneuf-Randonu, která roku 1423 obdržela baronii Joyeuse. Za vlády Marie-Terezie bojoval v císařském vojsku a získal hodnost generála. Když roku 1744 vyháněl pruská vojska z Táborska, tehdejší majitel panství mu zámek poskytl jako sídlo dočasného hlavního stanu. Generál si zdejší kraj natolik oblíbil, že zde zůstal až do svého skonu roku 1775. V táborském kostele Proměnění Páně hned u vchodových dveří je umístěna jeho náhrobní deska. Starou francouzštinou na ní je následující nápis (v překladu do češtiny): *„Zde leží veliký a mocný velmož, pan hrabě de Joyeuse rytíř de Petit Sivry v Lotrinsku, v kraji Lonquionském, skutečný komoří J. c. a k. Ap. V. a generál major Jeho vojska, jenž sloužil domu rakouskému po dobu 50 let. Narozen v Petit Sivry 25. listopadu 1699, zemřel na svém statku Měšicích 18. září 1775. Modlete se za jeho duši.“*

Také na Moravě se usadilo dokonce několik lotrinských rodin. Když František Štěpán Lotrinský zakoupil vydlidněné hodonínské panství, potřeboval ho znovu osídlit. Proto kolem roku 1770 nechal přistěhovat celé rodiny z Lotrinska, Franche-Comté a Burgundska do opuštěné **Čejče**. Osadníci znovu zkultivovali půdu a pěstovali tu vinnou révu. Tak vznikla malá francouzská kolonie uprostřed Moravy, jejímž dokladem jsou neobvyklá jména zapsaná ve staré matrice, jako je např. Chalet, Masson, Flosse. Obdobně vznikla i sousední vesnice Terezín.